päijätsote

Jälkihuollon itsenäistyjän opas

Tervetuloa jälkihuoltoon! Vaikka jälkihuolto-oikeutesi ei alkaisikaan vielä, on nyt hyvä aika aloittaa tutustuminen ja itsenäistymiseen liittyvien asioiden opetteleminen yhdessä sijaishuoltopaikkasi aikuisen kanssa! **Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa sinua täysi-ikäistymiseen liittyvissä asioissa kuten omilleen muuttamisessa ja käytännön asioiden hoitamisessa.** On tärkeää, että sijaishuoltopaikan aikuinen on tämän oppaan läpikäymisen aikana tukenasi ja auttaa sinua ajattelemaan jo tulevaisuutta ja sen tuomia mahdollisuuksia ja vastuita.

Kun täytät 18 vuotta, hoidat itse asioitasi. Toivomme, että itsenäistä asiointia opetellaan jo sijaishuollon aikana. Voit näin myös itse aktiivisesti ottaa asioista selvää ja tarvittaessa pyytää siihen tukea.

Täysi-ikäisen nuoren jälkihuolto alkaa 18 vuotta täytettyäsi ja oikeus jälkihuoltoon jatkuu, kunnes täytät 25 vuotta. Oikeutesi jälkihuoltoon on olemassa, vaikka et olisi heti 18 vuotta täytettyäsi ottanutkaan jälkihuollon tukea vastaan.

Tämän oppaan avulla valmistaudut täysi-ikäisyyteen ja sen tuomiin muutoksiin. Samalla sinulle tulee tutuksi se mitä jälkihuolto on. Opasta läpi käydessä voi nousta esille uusia sanoja ja asioita. Tällaisissa tilanteissa sinun on hyvä keskustella sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa ja selvittää mistä on kyse. Oppaan aikana eteen voi tulla myös asioita, jotka ovat uusia myös sijaishuoltopaikan aikuiselle. Niistä voit kysyä omalta sosiaalityöntekijältäsi. Kelan etuuksiin liittyvissä asioissa kannattaa olla suoraan yhteydessä Kelaan, josta saat myös ohjausta ja neuvontaa. Oppaassa on paljon asioita, mutta tästä ei tarvitse ottaa stressiä. Tulet käymään näitä asioita läpi vielä monesti. Tärkeää onkin, että olet tässä oppaassa mainitut asiat tulevat sinulle ensin tutuksi ja sitten osaat jo kysyä, kun asiat ovat itsellesi ajankohtaisia.

Tämä opas on laadittu yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lastensuojelun työntekijöiden, jälkihuollossa olevien nuorten ja sijaishuollossa olevien lasten kanssa. Kuvituksesta vastaa Phhykyn jälkihuollossa oleva nuori.

SISÄLLYSLUETTELO

Mitä jälkihuolto on käytännössä?.....4

Asuminen.....5

Raha-asioiden hoitaminen.....7

Itsenäistymisvarat.....9

Asiakirjasi.....9

Opiskelu.....10

Työ.....11

Asioiden hoitaminen.....12

Terveys.....14

Itsenäistyminen ja yksinäisyys 15

Yhteistyö läheisverkostojen ja muiden toimijoiden kanssa...15

Päihteet.....16

Omaan kotiin.....17

Minun tärkeät ihmiset.....18

Mitä seuraavaksi?.....19

Mitä jälkihuolto on käytännössä

Jälkihuollossa jokaisella nuorella on **oma jälkihuollon sosiaalityöntekijä** ja mahdollisesti myös sosiaaliohjaaja. Jälkihuollon aikana sinulla on oikeus siihen, että sinulle järjestetään elämäntilanteesi ja tarpeidesi mukaisesti jälkihuollon tukea ja palveluita. Nuoren kanssa tehdään yhdessä ***jälkihuollon asiakassuunnitelma,*** jossa sovitaan tästä työskentelystä. Jälkihuollon tukea voi olla vaikkapa itsenäistymisen alussa ja omaan asuntoon muuttaessa tarjottava ohjaus ja tuki laskujen maksamisessa. Tämän luvun lopussa on vielä tarkempi lista erilaisista jälkihuollon tukimuodoista ja palveluista. Jälkihuollon tuesta sovitaan nuoren ja jälkihuollon sosiaalityöntekijän kanssa. Palveluiden aloittaminen perustuu nuoren omaan haluun ja tarpeeseen sekä sosiaalityöntekijän päätökseen asiasta. Täysi-ikäisyyden myötä sinuun ei luonnollisesti enää kohdisteta lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Kaiken työskentelyn pohjana on **vapaaehtoisuus ja luottamus.**

Luottamus on asia, joka toivottavasti kehittyy ajan ja yhteydenpidon myötä sinun ja työntekijän välille. On tärkeää, että annat luottamuksen syntymiselle mahdollisuuden. Toisinaan jälkihuoltoon siirtyvät nuoret yllättyvät siitä, kuinka erilainen rooli sosiaalityöntekijällä on elämässäsi **täysi-ikäistymisen myötä**. Sosiaalityöntekijän kanssa voit käydä keskustelua erilaisista suunnitelmista ja toiveista, joita sinulla on tulevaisuuden suhteen. Näistä asioista keskusteltaessa voidaan olla samaa mieltä tai eri mieltä. Täysi-ikäisenä saat kuitenkin itse tehdä omaa elämääsi koskevat ratkaisut ja valinnat. Konkreettisesti erimielisyys voi kuitenkin näkyä esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa toivot itsenäistymisvaroja tiettyyn asiaan ja sosiaalityöntekijä näkee, että kyseinen asia ei tue sinun itsenäistymistäsi ja tästä johtuen tekee asiasta kielteisen päätöksen.

Täysi-ikäisyys tuo myös mukanaan erilaisia **yhteiskunnan asettamia velvollisuuksia**. Tämän oppaan aikana käymme näitä läpi. On toivottavaa, että käyt keskustelua myös **sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa** näistä velvollisuuksista, jotta ne eivät yllätä sinua täysi-ikäisyyden myötä. Pääset tapaamaan omaa jälkihuollon työntekijää viimeistään siirtoneuvottelussa ennen kuin täytät 18 vuotta. Toivomme myös, että tämä opas on silloin sinulla mukana ja voimme käydä oppaan pohjalta läpi tilannettasi.

Esimerkkejä jälkihuollon palveluista ja tukitoimista

- Jälkihuollon sosiaalityö ja -ohjaus, joka tapahtuu esimerkiksi kasvotusten tapaamisilla toimistolla, sinun luonasi, kahvilla tai puhelimen välityksellä
- Ammatillinen tukihenkilö
- Erilaiset tuetun asumisen muodot
- Tukiperhe ja tukihenkilö
- Jälkihuollon sijoitus
- Jälkihuollon taloudellinen tuki: yhteydenpito läheisiin, harrastukseen, koulumatkoihin ja opintoihin
- Itsenäistymisvarat
- Tuki terveydenhuollon, koulun ja muiden viranomaisasioiden hoitamisessa
- Keskustelut omista asioista ja elämänhistorian läpikäyminen
- Kotiin annettava tuki asumisentaitojen ja raha-asioiden hoitamiseen ja suunnitteluun
- Keskustelu päihdeasioista, sekä tuki päihdehuollon palveluihin ja päihdekuntoutukseen

Omat muistiinpanot ja kysymykset:

_____

_____

ASUMINEN

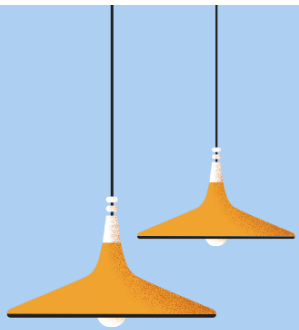

Oman asuntoon muuttaminen on isoimpia muutoksia täysi-ikäistymisen myötä. Asunnon hankkimiseen liittyy paljon käytännön asioita, joita tulee hoitaa asuntoa etsiessä ja sen löydyttyä. Vastuu asunnon hankkimisesta ja siihen liittyvien asioiden hoitamisesta on täysi-ikäisenä sinulla. Sijaishuoltopaikan aikuinen ja myöhemmin jälkihuollon työntekijäsi auttavat sinua asunnon etsimisessä ja siihen liittyvien asioiden hoitamisessa. **Tuen vastaanottaminen** asunnon etsimisessä on myös tärkeää, koska asunnon etsimiseen liittyy asioita, joita et välttämättä vielä tiedä. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi asunnon **vuokran määrä ja vuokravakuuteen liittyvät asiat.** Tämän oppaan lopussa on *muuttajan muistilista*, johon on listattu asiat, jotka sinun tulee hoitaa muuttaessasi. Lisäksi oppaan lopussa on myös *lista kodinhankinnoista*, jota voit käyttää apuna muuton ja hankintojen suunnittelussa.

Asunnon hakeminen

Asunnon etsiminen on hyvä aloittaa ajoissa. Vaatimukset ensimmäisen asunnon suhteen pitää olla sellaiset, että ne on mahdollista toteuttaa pienituloisena. Asunnon saamiseen vaikuttaa kunta/kaupunginosa, josta asuntoa haet ja luottotietojen oleminen kunnossa. Asunnon saaminen on helpompaa silloin, kun opiskelet tai olet työelämässä. Opiskelijana olet esimerkiksi oikeutettu erilaisiin opiskelija-asuntoihin.

Seuraavassa on asumiseen liittyviä asioita, jotka sinun tulee käydä läpi sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa:

olenko muuttamassa yksin vai jonkun kanssa. Ota huomioon, että toisen kanssa asuminen vaikuttaa raha-asioihin. Ota tästä selvää.

olen tarkistanut netistä, minkä hintainen asunto voi enintään olla ***"Kelan perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaiset rajat"***

- olen **etsinyt asuntoa**: mistä kaupungista?

- Olen jättänyt **asuntohakemukset**, minne?

- **Vuokravakuus:**
Vuokranantaja vaatii ennen asunnon muuttoa vuokravakuuden, joka on yleensä 1-2kk:n vuokra. On suositeltavaa hakea vuokravakuus Kelasta, jos sinulla on perustoimeentulotukioikeus. Joissakin tapauksissa voi käydä niin, että Kela ei myönnä vuokravakuutta. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos olet saanut jo saanut itse maksettua vuokravakuuden. Voi myös olla, että vuokranantaja ei hyväksy Kelan myöntämää vuokravakuutta. Ongelmatilanteissa sinun tulee olla yhteydessä sosiaalityöntekijääsi ja keskustella eri vaihtoehdoista vuokravakuuden maksamiseksi, esimerkiksi sen maksaminen sinulle mahdollisesti kertyneistä itsenäistymisvaroista.

- Tutustu **kotivakuutukseen** ja sen sisältöihin. Huomioitavaa on, että kotivakuutus on myös välttämätön ja usein vuokranantaja vaatii kotivakuutuksen ottamista, jotta asunnon voi saada. Perustoimeentulotukioikeuden omaaville Kela maksaa kotivakuutuksen perustoimeentulotuesta. Kotivakuutuksessa huomioidaan kuitenkin vain irtaimiston osuus.

Tervetuloa kotiin!

Jotta asumisesi sujuu hyvin sinun ja naapureidesi kannalta etkä menetä asuntoasi, tässä on asioita, jotka sinun tulee ottaa huomioon.

Maksa koko **vuokra joka kuukausi**. Tämä on tärkein asia, johon sinun tulee käyttää rahasi. Suurin osa jälkihuollossa olevista nuorista maksaa vuokran **asumistuella ja toimeentulotuella**. Tarvitset asunnossasi myös **sähköä** ja **vettä**. Näiden laskujen määrään voit vaikuttaa omalla toiminnalla. Raha-asioista puhutaan lisää myöhemmin tässä oppaassa.

Jokaisessa taloyhtiössä on talon **järjestyssäännöt**, joita on noudatettava.

Jos et maksa vuokraasi tai aiheutat toistuvasti häiriöitä, se johtaa häätöön eli asunnon menettämiseen. Lisäksi maksamattomien vuokrien kohdalla voit menettää luottotietosi. Luottotietojen menettäminen ja maksamattomat vuokrat vaikeuttavat jatkossa erittäin paljon asunnon saamista.

- Olen käynyt läpi yleisen hyvän asumisen ohjeet. KYLLÄ / EI
- Olen käynyt läpi vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet. KYLLÄ / EI
- Olen tutustunut yleisellä tasolla vuokrasopimuksen sisältöön. KYLLÄ / EI

- Osaan siivota. OSAAN / VAATII VIELÄ HARJOITTELUA / EN OSAA
- Osaan pestä pyykkiä. OSAAN / VAATII VIELÄ HARJOITTELUA / EN OSAA
- Osaan laittaa ruokaa. OSAAN / VAATII VIELÄ HARJOITTELUA / EN OSAA

Missä tarvitset vielä tukea?

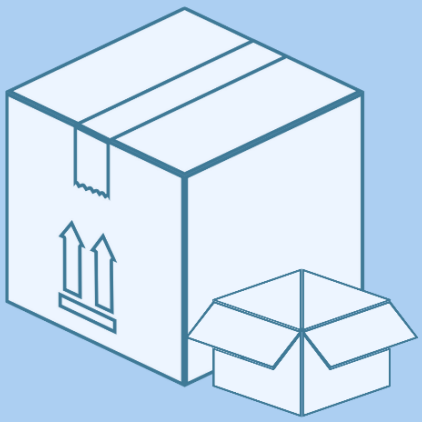

Raha-asioiden hoitaminen

Raha-asioiden itsenäinen hoitaminen vaatii aikaa ja perehtymistä. Siihen on hyvä ottaa vastaan ohjausta ja neuvontaa. Rahaa ei tule sinulle automaattisesti, vaan sitä pitää ansaita joko tekemällä **palkkatyötä** tai hakemalla tarvittavia **etuuksia Kelasta**. Kela antaa **perustoimeentulotuesta** päätöksen kuukaudeksi kerrallaan, joten sitä pitää myös **hakea Kelasta kuukausittain**. Lue huolella saamasi toimeentulotukipäätökset; niissä kerrotaan **mitä liitteitä tarvitaan seuraavaan hakemukseen**. Vakiintuneessa tilanteessa (esim. opiskelu) toimeentulotuesta voi saada kerralla yli kuukauden päätöksen. Perustoimeentulotuessa **menona hyväksytään** tavallisimmin reseptilääkkeet, poliklinikka- ja sairaalalaskut, sähkö- ja vesilaskut ja kotivakuutus. Menona hyväksyminen tarkoittaa sitä, että laskun voi toimittaa Kelaan toimeentulotuesta maksettavaksi tai lasku pitää maksaa itse Kelan tilille maksamasta toimeentulotuesta. Epäselvässä tilanteessa ota yhteyttä Kelan asiakaspalveluun Kelan asiakaspalvelu - kela.fi tai kysy neuvoa jälkihuollosta.

Kela tarkistaa myös muita etuuksia, kuten asumistukea, määräajoin. Kun saat Kelasta **tarkistuspyynnön, ilmoita tiedot ajoissa Kelaan**, jotta saat jatkopäätöksen ajoissa. Ellei Kela saa pyytämiään tietoja, se katkaisee etuuden. Ota tällöin yhteyttä Kelaan henkilökohtaisesti ja tiedustele, mitä tietoja tarvitaan, jotta etuuden maksaminen voisi jatkua.

Täysi-ikäisenä sinä päätät itse, miten rahasi käytät, mutta samalla olet vastuussa myös siitä, että rahasi riittävät **pakollisiin menoihin**. Kun opiskelet tai olet työttömänä tarkoittaa se sitä, että sinun tulee suunnitella taloutesi tarkasti. **Käytännössä tulosi menevät vuokraan, ruokaan ja pakollisiin laskuihin.** Raha-asioiden harjoitteleminen sinun tulee aloittaa viimeistään nyt.

Keskustele **sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa, kuinka voisit aloittaa harjoittelemaan raha-asioiden hoitamista**, esim. voisitko maksaa itse joitakin laskujasi tai käydä kaupassa tekemässä ruokaostoksia. Sinun on myös tärkeä pohtia mihin rahaa kuukauden aikana tarvitset ja kuinka paljon. Pääsääntönä kohtuuhintaisessa vuokra-asunnossa asuvan työttömän tai opiskelevan nuoren kohdalla voidaan pitää sitä, että rahaa elämiseen on asumismenojen jälkeen käytössä noin 500€. Tällä summalla tulee ruoan lisäksi maksaa esimerkiksi vaatteet, puhelin- ja nettiliittymät sekä hygieniatarvikkeet. Huomioithan kuitenkin, että jos et hoida asioitasi sovitusti esim. Kelan kanssa, voidaan tätä summaa pienentää. Muista, että opiskeleminen on vain tietty elämänvaihe ja työelämään siirtyessä taloudellinen tilanteesi tulee parantumaan.

Sinun kannattaa opiskella jälkihuollon aikana, koska jälkihuollon ansiosta sinun **ei tarvitse nostaa opintolainaa** hakiessasi toimeentulotukea. Muilta nuorilta tätä edellytetään. Tämä on ainutlaatuinen etu, koska tällä vältät tuhansien, useamman opiskeluvuoden aikana jopa kymmenientuhansien, eurojen lainan takaisinmaksun. Jos kuitenkin päädyt nostamaan lainan, sinun tulee käyttää se elämisen perusmenoihin ja maksaa myöhemmin takaisin. Se ei siis ole ylimääräistä rahaa. **Nostettu opintolaina huomioidaan tulona**, mikä saattaa vaikuttaa toimeentulotuen saamiseen. Toimeentulotuki todennäköisesti jää saamatta, jos nostat opintolainaa.

Rahapulassa **pikavippi tai kulutusluotto** saattaa tuntua hetkellisesti hyvältä idealta. **Sitä se ei ole**. Pikavipeissä ja kulutusluotoissa on huomattavan korkeat korot, jotka nostavat takaisinmaksettavan summan monikertaiseksi. Maksamatta jättäminen taas aiheuttaa **luottotietojen menetyksen**, jolla on pitkäkestoiset haitalliset vaikutukset vaikkapa niin, että sinulle ei vuokrata asuntoa tai et saa puhelinliittymää. Luottotiedot tarkistetaan näiden lisäksi yleensä myös silloin, kun haet lainaa tai olet ostamassa jotain osamaksulla.

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____

_____

Työttömyysturvaoikeus

Yksi mahdollinen taloudellinen tuki, mitä voit mahdollisesti saada on työmarkkinatuki. Työttömänä ollessa Kela todennäköisesti velvoittaa sinua hakemaan sitä. Oikeutesi työmarkkinatukeen selvitetään Te-toimistossa. Oikeus saada työmarkkinatukea alle 25 -vuotiaana edellyttää ammatillista koulutusta, pidempi jakso palkkatöissä tai *työllistymistä edistävässä toimenpiteessä* olemista. Harvoin 18 -vuotias nuori täyttää näitä ehtoja, joten oikeutta työmarkkinatukeen ei ole. Työttömänä ollessasi Kela ja Te-toimisto velvoittavat aktiivisesti sinua erilaisiin toimenpiteisiin, jotta työllistyisit, pääsisit opiskelemaan tai saisit oikeuden työttömyysturvaan. Jos laiminlyöt Kelan tai Te-toimiston velvoitteita voi se vähentää sinulle maksettavan toimeentulotuen määrää.

www.te-keskus.fi

www.kela.fi

Keskustele näistä asioista yhdessä sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa:

Mistä saat rahaa ja minkä verran? (Tutustu **Kelan** sivuihin)

Tee kuvitteellinen kuukausibudjetti, jossa huomioit vuokran, ruuan ja muut välttämättömät menot esimerkiksi **Marttojen nettisivuilla** löytyvällä budjettilaskurilla. Lisätietoa löytyy internetistä hyvin myös **Takuusäätiön** sivuilta.

Mitä teet, jos et pystyisi maksamaan laskua eräpäivänä?

Mitä perintä, ulosotto ja luottotietojen menettäminen tarkoittavat? Mihin luottotietojen menettäminen vaikuttaa? Keskustelkaa pikavippien aiheuttamista haitoista.

- Olen tutustunut Kelan etuuksiin ja ohjeisiin. KYLLÄ / EI
- Olen harjoitellut laskujen maksamista. KYLLÄ / EI
- Olen tehnyt ruokaostokset yhdessä aikuisen kanssa. KYLLÄ / EI
- Olen harjoitellut toimeentulotukihakemuksen täyttämistä. KYLLÄ / EI

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____

_____

_____

Itsenäistymisvarat

Sinulle on mahdollisesti kertynyt itsenäistymisvaroja sijoituksen ajalta. Jälkihuollon sosiaalityöntekijän tehtävä on huolehtia, että itsenäistymisvarat käytetään **nuoren itsenäistymisen tukemiseksi**. Itsenäistymisvarojen käyttöä suunnitellaan yhdessä nuoren kanssa. Sosiaalityöntekijä päättää itsenäistymisvarojen maksusta. Ensisijainen itsenäistymisvarojen käyttökohde on **oman asunnon kalustaminen**. Tämän oppaan lopusta löydät listan oman asunnon hankinnoista, mitä voit käyttää apuna itsenäistymisen suunnittelussa. Jos sinulla on vielä itsenäistymisvaroja jäljellä, kun täytät 25 vuotta, maksetaan loput jäljellä olevat itsenäistymisvarat tililleesi.

Jos jälkihuolto-oikeudessa olevalle nuorelle ei ole kertynyt itsenäistymisvaroja sijaishuollon aikana, voidaan itsenäistymisvaroja myöntää **kunnan varoista** tarpeen mukaan. Tällöin huomioidaan sijoituksen kesto ja nuoren käytettävissä olevat tulot ja varallisuus. Itsenäistymisvarat myönnetään nuoren ja sosiaalityöntekijän yhdessä laatiman suunnitelman mukaisesti ensimmäisen kodin perustamiskustannuksiin.

Asiakirjasi

Lastensuojelun asiakkuutesi aikana on muodostunut erilaisia kertomuskirjauksia, asiakassuunnitelmia ja päätöksiä sekä lausuntoja, joihin lastensuojelun toteuttaminen on perustunut. Myös palveluntuottajat ovat olleet kirjaamisvelvollisia ja he ovat toimittaneet raportit asiakasasiakirjoihin tallennettaviksi. Vaikka sosiaalihuollon asiakirjojenkin osalta ollaan valtakunnallisesti menossa kohti sähköistä arkistointia, on asiakirjat toistaiseksi luettavissa vain paperisina kopioina. Voit pyytää kopiot asiakirjoistasi omalta sosiaalityöntekijältäsi.

Suositeltavaa on, että tutustutte asiakirjoihin yhdessä muun työskentelyn ohessa. Pääsääntöisesti asiakirjat luovutetaan itselle siten, että niiden sisällöstä voidaan jatkaa keskustelua muun jälkihuollon työskentelyn aikana. Asiakirjojen varaan voidaan rakentaa myös pitkäkestoisempi, elämänhistoriaasi kartoittava työskentely, mikäli sellaista toivot.

Joskus kaikkia asiakirjoja ei luovuteta. Silloin perusteena on jokin julkisuuslain 11 § mukainen syy ja asiasta on mahdollista saada myös muutoksenhakukelpoinen päätös (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999).

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____

_____

_____

Opiskelu

Merkittävin **taloudellinen hyöty jälkihuolto-oikeudesta** on se, että sinun ei tarvitse nostaa opintolainaa jälkihuollon aikana. Opiskeleminen on siis erittäin kannattavaa ja opiskelun aikana voit säästää kymmenien tuhansien eurojen opintolainan nostamisen jälkihuolto-oikeutesi avulla! Jälkihuollon aikana rohkaisemmekin sinua **opiskelemaan** ja hyödyntämään tätä etua. Jos sinulle ei ole opiskelupaikkaa, jälkihuollosta autetaan sinua etsimään sitä. Toisinaan **oma ala voi olla vielä hukassa**, jolloin on mahdollista myös järjestää TE-palvelujen kanssa sinulle **työkokeilupaikka**, jonka avulla pääset kokeilemaan erilaisia ammatteja. TE-toimiston kautta on myös mahdollista päästä **ammatinvalintapsykologille**, joka voi auttaa oman alan löytämisessä.

Saat opiskelemiseen tukea jälkihuollosta monin tavoin. Tuki voi olla kannustamista, keskustelua tai opintojesi tilanteen selvittämistä yhteistyössä oppilaitoksen kanssa, mutta myös taloudellista tukea. Pääasiallisen **tuen opiskeluihisi tarjoaa kuitenkin oppilaitos**. On tärkeää, että kerrot oppilaitokselle sekä jälkihuollon työntekijällesi, millaista tukea haluat, jotta sinua voidaan auttaa parhaalla mahdollisella tavalla opinnoissasi.

Jälkihuollossa olevan opiskelijan tuet koostuvan pääasiassa opintotuesta, toimeentulotuesta sekä jälkihuollon tarjoamasta taloudellisesta tuesta, jolla **korvataan välttämättömät opiskelukustannukset**. Kelan myöntämän **opintotuen edellytys on se, että opinnot edistyvät**. Jos opinnot eivät edisty, voi Kela **periä opintotuen sinulta takaisin**. Myös palkkatulot voivat aiheuttaa opintotuen takaisinperinnän. **Työtulojen vaikutuksen opintotukeen** voi tarkistaa Kelasta. Kela tarkistaa joka tapauksessa vähintään vuosittain opintotuen myöntämisen perusteet. Kun saat Kelan tarkastuspyynnön, toimita Kelaan pyynnössä kysytyt tiedot ja liitteet.

Jos sinulla ei vielä ole opiskelupaikkaa, on tärkeää tietää, että Suomessa alle 25-vuotialla on velvollisuus hakea opiskelemaan vähintään kahteen opiskelupaikkaan. Jos laiminlyöt opiskelupaikan hakemisen, Kela saattaa alentaa toimeentulotuen perusosaa. Lisäksi se vaikuttaa työttömyysturvaoikeuden muodostumiseen.

Työvoimaviranomainen on hyvin aktiivinen kouluttamattomien ja työttömien nuorten kohdalla ja ohjaa nuoria erilaiseen pajatoimintaan tai yhteistyössä jälkihuollon kanssa kuntouttavaan työtoimintaan. Jos koulupaikkaa ei vielä ole ja oma ala on vielä mietinnässä, pajatoiminta tai kuntouttava työtoiminta voi olla erinomainen tapa päästä kokeilemaan erilaisia ammatteja ja löytää siten oma ala.

Jos opiskelet tällä hetkellä:

- Missä opiskelet?
- Oletko hakenut Kelasta opintotukea?
- Millaisia kustannuksia sinulle aiheutuu opiskeluista?
- Milloin valmistut?

Jos et opiskele tällä hetkellä:

- Oletko hakenut opiskelupaikkaa edellisessä yhteishaussa tai jatkuvassa haussa?
- Mihin paikkoihin olet hakenut opiskelemaan?
- Jos olet aikaisemmin opiskellut jotain, niin mitä?
- Onko sinulla toiveita alasta tai koulusta?

Työ

Jälkihuollon tavoitteena on tukea jokaista nuorta siten, että opinnot etenevät ja opinnoista valmistumisen kautta työelämä mahdollistuu. Työnhaku on mahdollista myös **ilman ammatillista tutkintoa** ja sinulla onkin oikeus hakea töitä niin halutessasi. Käytännössä työn saaminen ilman ammatillista tutkintoa voi olla kuitenkin vaikeaa. Todennäköisesti työnhaku tulee sinulle eteen **keväisin**, olit sitten opiskelija tai perustoimeentulotuen saaja, koska Kela velvoittaa kummassakin tilanteessa etsimään **kesätöitä**.

On valintasi sitten opiskelu tai työelämä, saat jälkihuollosta apua ja neuvontaa käytännön asioiden hoitamiseen ja selvittämiseen. Työelämään siirtyminen mahdollistaa taloudellisen **itsenäisyyden ja riippumattomuuden**. Työelämä tuo mukanaan mahdollisuuden tehdä taloudellisia valintoja merkittävästi opiskelijaelämää tai työttömyyttä laajemmin.

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____

_____

_____

Asioiden hoitaminen

Täysi-ikäisenä **olet vastuussa** erilaisten asioiden hoidosta. Näitä asioita hoidat eri tahojen kanssa, joita ovat esimerkiksi **terveydenhuolto, Kela, koulu, jälkihuolto ja TE -toimisto.** Yleisesti asiointi tapahtuu puhelimitse tai **sähköisen asioinnin** (internetin) kautta. Joidenkin asioiden hoitaminen vaatii luonnollisesti paikan päälle menemistä. Tällöin asioit usein **varatulla ajalla**. Varatut ajat ovat tiettyyn kellon aikaan ja sinun tulee olla silloin paikalla. Mikäli et pääse varaamallesi ajalle, on tärkeää, että **perut sen ajoissa** (viimeistään vuorokautta aiemmin) koska esimerkiksi peruuttamattomista lääkäriajoista sinulle tulee lasku. Viranomaisasioiden hoitamisessa **voi kulua viikkoja**, jopa kuukausia. Asioidesi hoitoon saat neuvoja ja tukea jälkihuollosta, mutta oma toimintasi on kuitenkin tärkeintä.

Asioiden hoitamiseen liittyviä asioita pitää **harjoitella jo sijaishuollon aikana**. Asioiden hoitaminen on yksi tärkein taito, joka sinun tulee itsenäisen elämisen onnistumiseksi harjoitella. Siten onkin ensiarvoisen tärkeää, että sinä nuori ja sijaishuoltopaikan aikuinen käytte näitä asioiden hoitamiseen liittyviä asioita yhdessä läpi.

Alla on lista asioista, jotka tulee käydä yhdessä sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa läpi ja joitakin näistä asioista voi jo myös harjoitella.

Henkilöllisyyden todistaminen: verkkopankkitunnukset ja kuvallinen henkilöllisyystodistus On / jos on, mihin asti voimassa? / Jos ei ole, tulee hakea ennen täysi-ikäisyyttä

Keskustele, tutustu ja hoida nämä: (Merkintä joka kohtaan On tutustunut / Ei ole tutustunut)

Sähköinen viranomaisasiointi: Kela ja Te -toimisto

Työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuminen TE-toimistossa, jos opiskelupaikkaa ei ole.

Nuorisotakuun velvollisuudet:

- työllistymissuunnitelman laatiminen TE-toimiston kanssa ja suunniteltuihin asioihin sitoutuminen
- yhteishaussa hakeminen

Varusmiespalvelus ja velvollisuus osallistua kutsuntoihin.

Äänioikeus.

Puhelinliittymän valitseminen ja siirtäminen omiin nimiin.

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____
_____
_____

Terveys

Omasta hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen siirtyy täysi-ikäisyyden myötä sinulle itsellesi. Tämä tuo mukanaan vastuita ja velvollisuuksia. Terveydenhuollosta ajan saaminen **kiireelliseen hoitoon** tapahtuu päivystyksen kautta. **Ei kiireellisissä asioissa ajan saaminen** voi viedä viikkoja tai jopa kuukausia esimerkiksi hammashoidon osalta. Siten on erittäin tärkeää, että hoidat asioita ajoissa ja menet varatuille ajoille.

Terveydenhuollon kanssa asiointi, kuten **ajanvaraus** hammaslääkärille tai sairaanhoitajalle, tapahtuu käytännössä puhelimen kautta ja sähköisten järjestelmien avulla. Näiden asioiden hoitamisessa, esimerkiksi hammaslääkärin puhelinnumeron etsimisessä, jälkihuollon työntekijät voivat auttaa sinua. Terveydenhuollon **yhteystiedot ja numerot** on hyvä tallentaa omaan puhelimeen. Tarvittaessa saat myös tukea terveydenhuollon tapaamisiin, **jos haluat työntekijän lähtevän mukaan**. Jotta jälkihuollon työntekijät voivat olla mahdollisimman hyvin tukenasi, on tärkeää, että terveydellinen tilanteesi on selvillä:

- Onko sinulla todettu diagnooseja? Jos, niin mitä?
- Onko sinulla hoitokontakteja? Jos, niin missä?
- Käytätkö jotain lääkettä? Jos, niin mitä lääkkeitä käytät? Mihin saakka niiden reseptit ovat voimassa?
- Tarvitsetko esim. kuntoutusta tai etuutta varten voimassa olevan B-lausunnon? Mihin asti edellinen lausunto on voimassa ja onko se tarpeen uusia?
- Onko terveydentilassasi jotain muuta sellaista, mitä tulisi ottaa huomioon?

Keskustele näistä asioista yhdessä sijaishuoltopaikan aikuisen kanssa:

- Terveydenhuolto ja säännölliset kontaktit:
  - Terveydenhuollossa asiointi tapahtuu puhelimessa puhumalla ja soittamalla itse varattavat ajat.
  - Millainen on kokemuksesi puhelimessa asioinnista ja asioiden hoitamisesta?
  - Jos jätät menemättä varatulle ajalle terveydenhuoltoon, sinulle tulee peruuttamattomasta ajasta lasku (esim. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä 50,80€ vuonna 2020). Tämä lasku pitää maksaa itse eikä sitä esimerkiksi hyväksytä menona toimeentulotuessa.
  - Oikeus opiskelijaterveydenhuoltoon
  - Julkinen terveydenhuolto, lähiklinikka
  - Kiireellinen hoito Akuutti24
  - Maksukatot terveydenhuollon asiakasmaksujen ja lääkekulujen osalta

- Ehkäisystä huolehtiminen.
- Omakantaan tutustuminen.
- Suhde omiin diagnooseihin.
- Suhde omaan lääkitykseen.
- Kuntoutusraha ja kuntoutustuki.

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____

_____

_____

Itsenäistyminen ja yksinäisyys

Kysyimme omilta jälkihuollossa olevilta nuorilta kokemuksia siitä, miltä itsenäistyminen tuntui. Saimme nuorilta kommentteja, joissa itsenäistymistä ei kuvata pelkästään helpoksi elämänvaiheeksi:

> ”Painottaisin sitä, että alku on vaikein, mutta asiat helpottaa kyllä ja ne oppii hyvin nopeasti.”

Nuoret toivoivat kommenteissa, että tässä oppaassa kannustettaisiin muita nuoria pitkäjänteisesti opettelemaan ja harjoittelemaan omien asioiden hoitamista. Nuoret olivat kokeneet, että sitä mukaa kun asioita oppi ja sai hoidettua, myös itseluottamus kasvoi.

Nuorten kommenteissa tuli esille myös asioiden työläys ja se, että aina ei vain suju. Silloinkin nähtiin oma toiminta ja avun pyytäminen tärkeänä.

> ”Mikäli tukia ei myönnetä/asiat ei etene, niin heti yhteyttä jälkihuollon työntekijään, matalalla kynnyksellä.”

Itsenäistyminen sisältää myös sen, että kohtaat asioita yksin. Tämä voi johtaa siihen, että koet itsesi uusien asioiden edessä yksinäiseksi. Tuntemukset yksinäisyydestä ovat tavallinen osa elämää. Useimmat meistä kokevat joskus elämänsä aikana yksinäisyyttä. Muutto omaan asuntoon sijaishuoltopaikasta, jossa on mahdollisesti paljon ihmisiä ympärillä voi olla suuri muutos. Se voi nostaa yksinäisyyden tunteita esille tai myös olla positiivinen asia, kun oma tila ja rauha lisääntyvät. Jos koet olevasi yksinäinen, muista että voit hakea apua! Avun hakeminen voi tuntua vaikealta, mutta se kannattaa aina. Pelkkä kuulumisten kyseleminen voi käynnistää keskustelun tai ylläpitää yhteyttä toisiin, pienilläkin teoilla voi olla suuri merkitys! Apua yksinäisyyteen voit hakea ystävistäsi, muista sosiaalisista verkostoista tai erilaisilta ammattilaisilta, kuten jälkihuollon työntekijöiltä. Netissä on myös paljon erilaisia paikkoja, joissa voit keskustella ammattilaisten tai vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa.

> ”Ylipäätään painottaisin mahdollisimman paljon, että kaikesta vastuusta ja alun stressistä huolimatta asiat selviää kyllä ja tähän elämän vaiheeseen liittyy paljon positiivista :)”

Yhteistyö läheisverkostojen ja muiden toimijoiden kanssa

Jälkihuollossa nuori on keskiössä ja me työntekijät toimimme nuoren kanssa tavalla, johon täysi-ikäinen nuori antaa luvan. Aina, kun nuori siirtyy jälkihuollon työskentelyyn, käymme yhdessä nuoren kanssa läpi hänen läheisverkostonsa ja nuorelle tärkeät henkilöt ja miten he voivat tukea nuorta hänen itsenäistymisessään. Nuori itse kuitenkin päättää, kenelle häntä koskevia tietoja voi antaa tai kuka voi osallistua hänen asioitaan koskeviin tapaamisiin. Nuoren asioissa on läheisverkoston lisäksi myös muita tärkeitä tahoja, joiden kanssa teemme nuoren kanssa sovitulla tavalla yhteistyötä. Nuoren osallisuus ja osallistuminen häntä koskevien asioiden käsittelyyn on kuitenkin välttämätöntä, jotta yhteistä suunnitelmaa voidaan tehdä. Me jälkihuollossa toivomme, että nuori kokisi olevansa Erittäin Tärkeä Henkilö asioista yhdessä sovittaessa ja että se kokemus kantaisi nuorta senkin jälkeen, kun jälkihuolto päättyy nuoren täyttäessä 25 vuotta.

Päihteet

Päihteidenkäyttö on asia, josta keskustellaan kanssasi jälkihuollossa. Täysi-ikäisyyden myötä päätät itse, käytätkö päihteitä ja miten käytät niitä. Jälkihuollossa toivomme avointa keskustelua asiasta. Mahdollinen päihteidenkäyttö ei aiheuta jälkihuollosta seuraamuksia. Jos päihteidenkäyttö näyttäytyy ongelmallisena, asiaa käsitellään jälkihuollossa. Päihteidenkäyttö voi aiheuttaa esimerkiksi vuokrarästejä, asumisen varoituksiin johtavina häiriöinä tai jopa häädön. Jälkihuollon tarkoituksena on päihdeongelmien kohdalla tarjota tukea, ohjausta ja neuvonta, sekä mahdollistaa hoitoon pääsy. Vaikka päihteidenkäyttö ei täysi-ikäisen nuoren kohdalla johda jälkihuollossa sanktioihin, voidaan vakavan päihdeongelman aikana jättää itsenäistymisvarat myöntämättä, jotta niitä ei käytettäisi päihteisiin.

Omat muistiinpanot ja kysymykset

_____

_____

_____

OMAAN KOTIIN

Muuttajan muistilista:

- Vuokrasopimuksen allekirjoitus
- Suunnittele ja varmista muuttopäivä, uusien avainten saaminen ja vanhojen avainten luovutus
- Hae etuudet Kelasta: asumistuki, takuuvuokra, muuttoavustus
- Pakkaa tavarat ja selvitä mahdolliset puutteet ja tarvittavat hankinnat (alla lista välttämättömistä kodinhankinnoista)
- Järjestä muutto ja tavaroiden kuljetus
- Tee vanhaan asuntoon perusteellinen loppusiivous
- Tee muuttoilmoitus digi- ja väestövirastoon ja postille. Huomioi myös, että osaan paikoista kuten pankit, koulu jne. tulee ilmoittaa osoitteenmuutoksesta suoraan.
- Tee sähkösopimus hyvissä ajoin, mieluusti viikkoa ennen
- Tee kotivakuutus ja tarkista/hanki palovaroitin
- Ilmoita taloyhtiölle muuttaneesi asuntoon

Kodin välttämättömät hankinnat

Tässä ohjeellista listaa siitä, millaisia **kodinperustamiseen liittyviä hankintoja voidaan pitää välttämättöminä**. Hankintojen tulee olla kohtuuhintaisia ja käytettynä saatavilla olevia tarvikkeita tulee hyödyntää.

HUONEKALUT
- sänky
- ruokapöytä ja tuolit
- valaisimet

KODINKONEET
- pölynimuri
- mikroaaltouuni
- kahvinkeitin/vedenkeitin
- pesukone, jollei sellaista taloyhtiössä ole

TEKSTIILIT
- peitto, tyyny, aluslakanat, pussilakanat, tyynyliinat
- isot ja pienet pyyhkeet
- verhot ja matot
- pannulaput

PYYKINPESU & SIIVOUS
- pyykkikori, pyykinkuivausteline, henkareita
- moppi, ämpäri, ikkunalasta, wc-harja, tiskiharja, rättejä, perussiivousaineet

KEITTIÖTARVIKKEET
- 2 kattilaa, paistinpannu, uunivuoka, kulho
- syvät ja matalat lautaset, lasit ja mukit
- haarukat, veitset ja lusikat
- keittiötyövälineet (esim. kauhat, lastat, juustohöylä)
- leikkuulauta
- säilytysrasiat

Minun tärkeät ihmiset

Tällä sivulla voit kertoa lähipiiristäsi **verkostokartan** kautta.

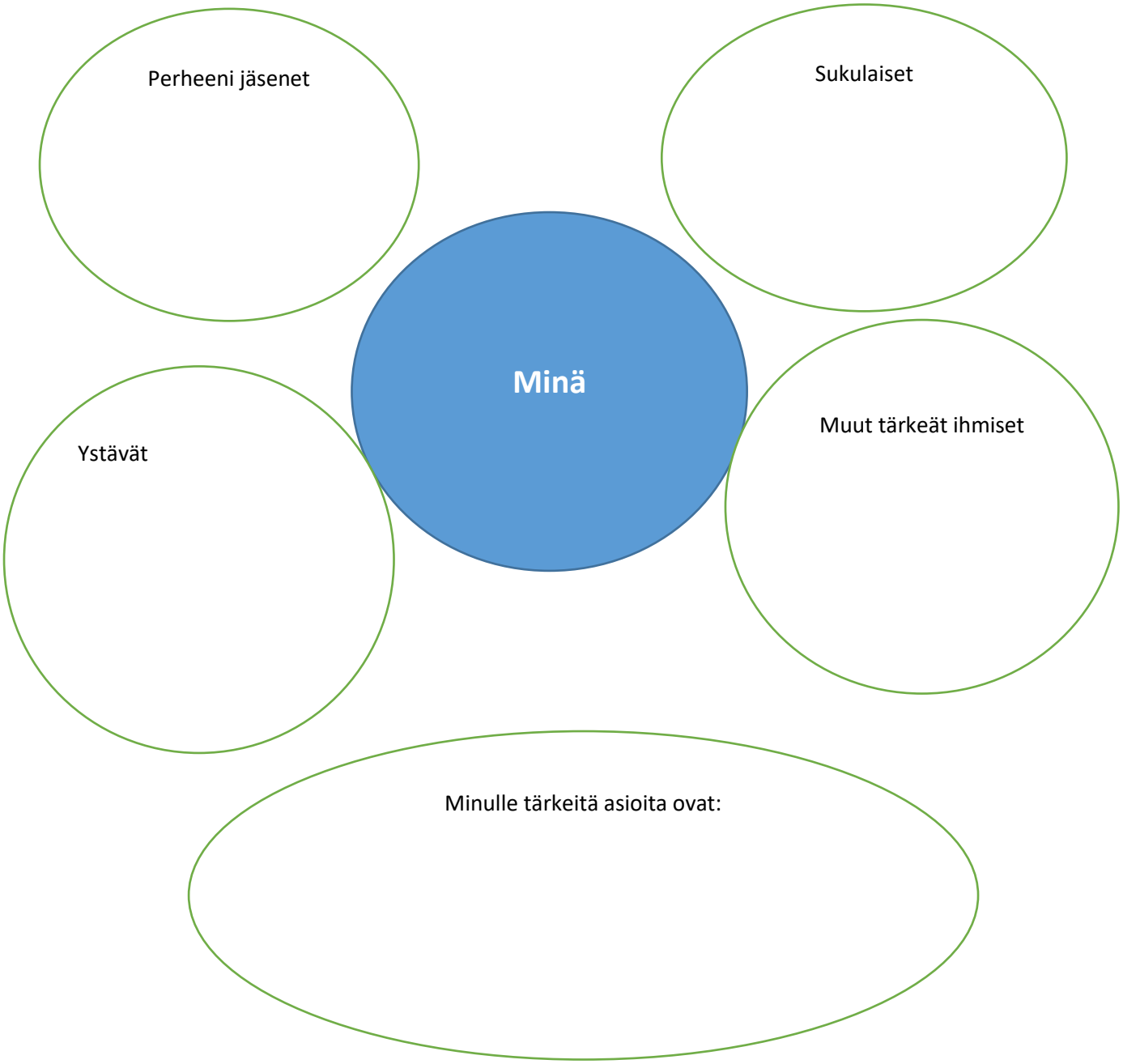

Mitä seuraavaksi?

Mihin olen nyt tyytyväinen?

Mihin toivon muutosta?

Mitä toivon jälkihuollolta?